

"مکانیسم ماشه" چالش پیش روی شورای امنیت

رئیس‌جمهور آمریکا بعد از آنکه نتوانست از سد شورای امنیت برای تمدید تحریم تسلیحاتی ایران عبور کند، قصد دارد یک بار دیگر شورای امنیت را به مبارزه بطلبد و این بار با تفسیری دونالد ترامپی از قطعنامه 2231، می‌خواهد تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران را بازگرداند.

رئیس‌جمهور آمریکا بعد از آنکه نتوانست از سد شورای امنیت برای تمدید تحریم تسلیحاتی ایران عبور کند، قصد دارد یک بار دیگر شورای امنیت را به مبارزه بطلبد و این بار با تفسیری دونالد ترامپی از قطعنامه 2231، می‌خواهد تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران را بازگرداند.

به گزارش ایسنا، تا زمانی که تحریم‌های یک جانبه و فشار حداکثری آمریکا در سطوح سیاسی، اقتصادی و امنیتی علیه ایران در صدر اخبار بود و ترامپ با آن شوی تبلیغاتی و سیاسی‌اش را پیش می‌برد، مساله حل بود و راه‌های انحرافی برای تهدید و فشار به ایران به شکل افراطی دنبال نمی‌شد، اما همین که "کفگیر ته دیگ" خورد و از سویی فشارها برای نتیجه مورد نظر ترامپ کارساز نشد، او به سراغ حاشیه، اذیت کردن و ایجاد هزینه برای ایران، اعضای باقی مانده در برجام و جامعه بین‌الملل حرکت کرد. آمریکا در یک سال گذشته از هیچ تلاشی برای فشار به ایران و حتی تهدید و ترور نظامی فروگذار نبوده است اما توسل این کشور به اقدامات غیرقانونی و استفاده از ابزارهای حقوقی و بین‌المللی در راستای اهدافش، کم کم کشورهای جهان و حتی متحدان اروپایی‌اش را در حمایت از این کشور در صحنه بین‌الملل عقب نشانده.

ترور یکی از بلند پایه‌ترین فرماندهان نظامی در خاک کشوری دیگر، تهدید و ارباب در منطقه خلیج فارس و تنگه هرمز به عنوان یکی از مهم‌ترین آبراه‌های بین‌المللی ترانزیت کالا و نفت و ایران هراسی و یا کشاندن موضوع ایران به دادگاه‌های بین‌المللی در حالی که شکست او از قبل قابل پیش‌بینی بود و در گام آخر تلاش برای تمدید تحریم تسلیحاتی ایران در شورای امنیت که طبق برجام و قطعنامه 2231 در مهرماه سال جاری و در سال پنجم اجرای برجام پس از حدود 13 سال لغو می‌شود از جمله اقدامات قابل توجهی بود که دونالد ترامپ و دستگاه سیاست خارجی‌اش در سه سال گذشته برای از بین بردن برجام انجام داده است. اینها صرفاً اقداماتی بود که نسبت به ایران داشته است و در کنار آن باید به ده‌ها اقدامی که در سطح بین‌الملل بر خلاف رویکرد همکاری جویانه بوده است نیز اشاره کرد.

دونالد ترامپ برای دو بار پیش‌نویس قطعنامه‌ای را با هدف تمدید تحریم تسلیحاتی ایران به شورای امنیت ارایه کرد؛ بار اول با وتوی چین و روسیه رد شد، بار دوم مفتضحانه‌تر از قبل علاوه بر رای مخالف پکن و مسکو، 11 عضو شورای امنیت که در میان آنها انگلیس، فرانسه و آلمان نیز حاضر بودند به این پیش‌نویس رای ممتنع دادند. بعد از این شکست و با وجود اینکه ترامپ به وضوح خود در اقدام علیه برجام و ایران در "تنها" ترین وضعیت در جامعه بین‌الملل است همچنان بر تلاش‌های کور خود اصرار دارد.

در ادامه اقدامات دستگاه سیاست خارجی آمریکا، ترامپ قصد دارد هفته آینده "اسنپ بک" یا مکانیسم ماشه را به بهانه نقض فاحش برجام و قطعنامه 2231 با این استدلال که ایران به تعهدات خود طبق برجام عمل نمی‌کند و اقدام به پرتاب ماهواره نظامی کرده است، فعال کند.

مکانیسم ماشه اشاره به بازگشت خودکار تحریم‌ها دارد که باید توسط یکی از طرف‌های مشارکت‌کننده در توافق هسته‌ای فعال شود. اما چون دولت ترامپ هنگام خروج از برجام در متن بیانیه مطبوعاتی‌اش از عبارت "پایان دادن به مشارکت آمریکا در برجام" استفاده کرد در عمل به لحاظ قانونی و حقوقی حقی برای استفاده از مفاد برجام علیه یک عضو ندارد چرا که به طور کامل از این توافق خارج شده است و جای نام آمریکا در این توافق خالی است. دولت ترامپ هر استدلالی که بخواهد می‌تواند داشته باشد اما به نظر می‌رسد که استدلال‌هایش بنیانی لرزان دارد و به آنها برای استفاده از مفاد اجرای مکانیسم ماشه کمکی نخواهد کرد. شاید اگر آمریکا در برجام بود و به این شکل تیشه به ریشه این توافق نمی‌زد و تلاش دیپلماتیک همپیمانانش را به شکلی مفتضحانه از بین نمی‌برد امروز حداقل حمایت سیاسی در بین این کشورها که دارای حق وتو در شورای امنیت هستند برخوردار بود اما بعد از رد پیش‌نویس دوم آمریکا در شورای امنیت، آمریکا باید این پیام را به روشنی دریافت کرده باشد که در اقدام برای فعال کردن مکانیسم ماشه باز هم تنهاست و همان طور که مقامات و شخصیت‌های سیاسی و رسمی آمریکا نیز گفته‌اند در این بازی هم شکست خواهد خورد.

بر اساس برجام، ساز و کار رفع اختلاف در مورد نقض فاحش برجام به این شکل است که اگر هر یک از هفت عضو برجام ادعا کند که یکی از طرف ها نقض کننده برجام است، برای حل این اختلاف بر اساس بند ۲۶ و ۳۷ کمیسیون حل اختلاف تشکیل می شود و موضوع مورد اختلاف اگر در این کمیسیون حل نشود موضوع به شورای امنیت ارجاع داده خواهد شد. در روند بررسی اختلاف در کمیسیون حل اختلاف چهار مرحله در نظر گرفته شده است: مرحله اول اجلاس معاونان وزیران خارجه است که اگر به توافق نرسند در مرحله دوم اجلاس وزیران امور خارجه برای بررسی موضوع تشکیل می شود و اگر بازهم به راه حلی نرسیدند در مرحله سوم موضوع به کمیته حکمیت می رود که متشکل از نماینده ایران، نماینده طرف اروپایی و یک کشور بی طرف است. اگر در این مرحله هم طرف ها به نتیجه نرسند، در مرحله آخر موضوع به شورای امنیت می رود و شورای امنیت حداکثر ۳۰ روز مهلت دارد تا به موضوع رسیدگی کند. اگر موضوع در شورای امنیت فیصله یابد و همه اعضای شورای امنیت درباره نتیجه کار به توافق برسند نتیجه در قطعنامه ای جدید تعیین و اعلام می شود و همگان باید طبق قطعنامه رفتار کنند، اما اگر به هر دلیلی قطعنامه صادر نشود به طور خودکار، شش قطعنامه شورای امنیت تحت فصل هفتم منشور سازمان ملل که در گذشته و قبل از برجام و در دولت قبل از دولت حسن روحانی تصویب و اجرا شده است، باز می گردد و تحریم های اقتصادی در سطح بین المللی یک بار دیگر اجرا می شود.

بر اساس قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت که بر مبنای آن توافق هسته ای تایید شد، هر یک از اعضای این توافق این حق را دارد که به تنهایی تحریم های شورای امنیت درباره ایران که طبق برجام تعلیق شده است را بازگرداند. مقامات دولت ترامپ ادعا می کنند که گرچه آمریکا دیگر عضوی از برجام نیست، همچنان تمام حقوق اعضا را بر طبق قطعنامه 2231 داراست و قصد دارد از این حق در صورتی که به چیزی (تمدید تحریم تسلیحاتی ایران) که می خواهد نرسد، استفاده کند. تهدید آمریکا درباره به کار بستن مکانیزم ماشه با هدف ترساندن اروپایی ها به منظور جلب حمایت آنها برای آنکه به تمدید تحریم تسلیحاتی ایران رای دهند و یا چین و روسیه را با خود در این راه همراه سازند نه تنها به نتیجه نرسید بلکه نتایج به مراتب بدتری در سطح افکار عمومی و جامعه بین الملل برای آمریکا در بر داشت. با این حال ترامپ اعلام کرد که به زودی برای فعال کردن مکانیسم ماشه اقدام می کند.

به لحاظ تئوریک تلاش آمریکا برای فعال کردن مکانیسم ماشه شاید امکان پذیر است اما قطعاً با مخالفت جدی چین و روسیه و حتی کشورهای اروپایی و دیگر اعضای شورای امنیت مواجه خواهد شد چرا که از نظر اروپایی ها و چین و روسیه، آمریکا در پی "کشتن" برجام است و آنها نمی خواهند اجازه دهند این اتفاق روی دهد.

کارشناسان خارجی بر این نظرند که این اقدام آمریکا خلاف قوانین منشور ملل متحد است و جلوه خوبی برای آمریکا ندارد و در نهایت به بحث های توفانی و طولانی در شورای امنیت منجر خواهد شد.

شاید آمریکا بتواند این مکانیسم را فعال کند و تحریم های شورای امنیت باز گردد اما در عمل کشورها با این مساله همراهی نکنند به ویژه احتمال این که چین و روسیه فوری بعد از اکتبر اقدام به فروش سلاح به ایران کنند وجود دارد و به این شکل دیگر اعتباری برای آمریکا باقی نمی ماند و از سویی اعتبار شورای امنیت به شدت متزلزل خواهد شد. هم چنین این روند می تواند به درگیری بیشتر چین و روسیه با آمریکا بینجامد و در نهایت آمریکا در هدفی که دنبال می کند موفق نخواهد شد.

آمریکا امیدوار بود بتواند یکی از سه کشور اروپایی عضو برجام به ویژه انگلیس را برای فعال کردن مکانیسم ماشه راضی کند اما این تلاش بعد از آنکه انگلیس نیز در نشست شورای امنیت هفته گذشته به پیش نویس قطعنامه آمریکا رای ممتنع داد بی نتیجه ماند.

به گزارش ایسنا، برجام و قطعنامه 2231 در ارایه راهکار برای برون رفت از شرایط فعلی ساکت هستند. هر چند که خروج آمریکا از برجام مسجل است اما خروج آن از قطعنامه صراحت حقوقی در سطح بین المللی ندارد و آمریکا از این فضای خالی سعی دارد مداخله کند از سویی در تاریخ سازمان ملل چنین وضعیتی کمتر دیده شده است از این رو باید گفت چند هفته آتی با یکی از کم سابقه ترین چالش های سیاسی، حقوقی و امنیتی تاریخ شورای امنیت و سازمان ملل متحد رو به رو خواهیم بود.

تا کنون تمامی اعضای باقی مانده در برجام و به طور کلی جامعه جهانی در تمامی کارزارهایی که دولت ترامپ علیه برجام و ایران شکل داده است متفق القول بر حمایت و ادامه اجرای برجام تاکید کرده اند و این حمایت کم سابقه همه جانبه همچنان جریان دارد.

اتحادیه اروپا به صراحت گفته است با توجه به این که آمریکا به طور یک جانبه از برجام در سال 2018 خارج شد و در فعالیت های بعدی مربوط به برجام حضور نیافت، از این رو این کشور نمی تواند به عنوان کشور مشارکت کننده در برجام تلقی شود. بنابر این معتقدیم آمریکا در موقعیتی نیست که به مکانیسم های تعریف شده برای شرکای برجام از جمله مکانیسم ماشه متوسل شود.

روسیه در این باره اعلام کرده است که آمریکا می خواهد اسنپ بک را پیشنهاد دهد اما این کشور در ابتدا باید این مساله را به کمیسیون مشترک حل اختلاف برجام ارجاع دهد. برای این منظور باید موقعیت این کشور را به عنوان عضو کمیسیون مشترک برجام احیا کرد و این کشور (آمریکا) به طور کامل مفاد برجام را رعایت کند به گونه ای که قابل بازرسی و راستی آزمایی باشد. آمریکا به اشتباه فکر می کند بندهای ۱۰ و ۱۱ قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت به این کشور امکان می دهد به اسنپ بک برای احیای تحریم های شورای امنیت در مورد ایران متوسل شود. هر دو بند به صراحت می گویند که این اقدام (استفاده از اسنپ بک) فقط با کمک مراحل پیش بینی شده در برجام ممکن است.

چین نیز در آخرین موضع گیری خود درباره برجام با اشاره به تلاش های آمریکا برای تمدید تحریم تسلیحاتی ایران اعلام کرد: آمریکا تلاش دارد تا از طریق اعمال فشار برای تمدید تحریم های تسلیحاتی شورای امنیت علیه ایران و تهدید به فعال سازی بازگرداندن سریع ساز و کار تحریم ها (مکانیسم ماشه) بیش از این برجام را تضعیف کند. چین معتقد است که حفظ و اجرای برجام شیوه درست و مناسبی برای حل موضوع هسته ای ایران است. ایران در نتیجه فشار حداکثری ایالات متحده، در حال کاهش تعهداتش (در قبال برجام) است. طرفین برجام باید با تقویت گفت و گو رایزنی در چارچوب کمیسیون مشترک، به شیوه ای گام به گام و متقابل به دنبال راه حلی برای حل اختلاف نظرات باشند و توازن حقوق و تعهدات ذیل برجام را احیا کنند.

ایران نیز در روزهای اخیر و پس از رای منفی شورای امنیت به پیش نویس قطعنامه آمریکا درباره ادعای آمریکایی ها مبنی بر داشتن حق در استفاده از مکانیسم ماشه، اعلام کرد که "آنها مدعی شدند اگر این قطعنامه رای نیاورد، به سمت استفاده از مکانیسم ماشه بر اساس قطعنامه ۲۲۳۱ می روند، اما رای شورای امنیت به پیش نویس قطعنامه آنها نشان داد که سیاست آمریکا یا برداشت آنها یا بازی با کلماتی که می خواهند یک برداشت ناصواب حقوقی از ۲۲۳۱ ارائه دهند، تا چه حد در سطح بین المللی مقبولیت دارد.

محمد جواد ظریف وزیر امور خارجه کشورمان نیز در آخرین اظهاراتش در این باره گفت: اسنپ بک آمریکا آنچنان غیرقانونی است که قابل پذیرش نیست و آمریکایی ها این را می دانند. خیال نکنید اگر حرفی را بلند زدند و تکرار کردند حق دارند. آمریکا می داند نمی تواند اسنپ بک کند. هشتم می ۲۰۱۸ آقای بولتون در اوج سرخوشی از اینکه برجام را نابود کرد و ظرف سه ماه ایران را هم نابود می کند در مصاحبه مطبوعاتی اش در کاخ سفید اعلام کرد که ما دیگر عضو برجام نیستیم که از اسنپ بک استفاده کنیم. هنوز صورت جلسه این اظهارات روی سایت کاخ سفید است، مگر اینکه من بگویم و بعد بروند آن جمله را بردارند.

هر چند ایران بعد از خروج آمریکا با سیاست صبر استراتژیک آرام آرام شروع به کاهش تعهداتش ذیل برجام کرد و در نهایت در پنج گام به روند فعالیت های هسته ای خود قبل از برجام بازگشت اما این رفتار ایران با توجه به اجرا نشدن تعهدات اقتصادی و سیاسی کشورهای باقی مانده در برجام و با وجود انتقاداتی که اعضای برجام نسبت به ایران مطرح می کردند به فعال شدن مکانیسم ماشه نینجامید.

به گزارش ایسنا، سیاست خارجی ترامپ در سال های گذشته به سمتی رفته است که حتی دوستان و همپیمانانش را از همراهی با او ناامید کرده است. آمریکا در اجرای اهدافش علاوه بر یک جانبه گرایی، قانون جنگل را پیش گرفته و هرجا مانعی حقوقی و قانونی بر سر راهش بود، سعی کرده با زور یا استفاده از ابزارهای بین المللی در اختیارش این موانع را از سر راه بردارد. از این رو قابل پیش بینی است که تحمل و تاب آوری کشورهای اروپایی و دیگر هم پیمانان قدرتمند آمریکا از جمله کره جنوبی، ژاپن و غیره در مقابل اقدامات یک جانبه که برهم زننده نظم و امنیت بین الملل و حاکمیت قانون در جهان است، به سر آید.

نکته قابل توجه در شرایط فعلی این است که آمریکا اقداماتش علیه ایران، برجام و نیز در موارد دیگر از جمله مساله فلسطین و مسایل منطقه را در راستای نظم و امنیت بین الملل تعریف و تفسیر می کند اما کشورهای دیگر کاملاً این اقدامات را بر هم زننده این دو مولفه در سطح منطقه و بین الملل ارزیابی می کنند. رای ممتنع کشورهای اروپایی در هفته گذشته به پیش نویس قطعنامه آمریکا در شورای امنیت دقیقاً بر همین استدلال بود که رای مثبت دادن به این پیش نویس چیزی را جز تشدید تنش در منطقه عوض نخواهد کرد.

در عین حال آنچه در شورای امنیت به زودی شاهد خواهیم بود، نبرد تفاسیر حقوقی و سیاسی بین المللی میان کشورهای طرفدار حفظ برجام و مخالفان آن به ویژه آمریکا است اما بیش از آن نمایش قدرت و اراده سیاسی قدرت های بزرگ مقابل یکدیگر است. به نظر این نمایش، صحنه ای است برای زورآزمایی قدرت هایی که داعیه سرمداری جهان را در آینده دارند.